

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגדול רבי עמרם פריד שליט"א השבת אבידה למעשה – חלק א

מצא חפץ שיש בו סימן בדרך נפילה

חפץ יקר: אם מצא חפץ יקר, ויש סיכוי שהבעלים יבוא לקחתו - יש להכריז עליו למשך **שבע**, ואם הבעלים יבוא וייתן סימן, יחזיר לו. אם הבעלים לא בא - יהא מונח עד שיבוא אליהו.

מהו סימן: **משקל** או **מניין** [שבדרך כלל אדם זוכרם], וכן המוצא שני חפצים יחד, **עצם החיבור** ביניהם נחשב סימן [אף אם לכל אחד מהם אין סימן בפני עצמו, וכגון פרי או מוצר בתוך שקית, אף כשאין לפרי/מוצר ולשקית סימן].

אמנם **מקום** המציאה אינו נחשב סימן, כיון שנראה שהחפץ נפל לבעלים, ולא הונח על ידו, ולפיכך הרי אינו יודע את מקום החפץ [אמנם אם נראה שהחפץ הונח על ידו (וכדלהלן) "דרך הנחה"], מקום נחשב סימן].

מוצרים המיוצרים בייצור תעשייתי: צבעם או גודלם של מוצרים אלו, אינם נחשבים סימן, כיון שיש פריטים רבים עם סימן זה.

סימנים שאדם לא שם לב אליהם: אינם נחשבים סימן, וכגון שריטה קלה, מספר סיגריות שנשארו בחפיסה [אא"כ נשארו/חסרו סיגריות בודדות, שאז הוא יודע כמה נשארו], או סכום הטעון ברב-קו/בכרטיס של רשתות מזון וכדומה.

חפצים שסביר שלא יבואו לקחתם / חפצים זולים: אם סביר להניח שאף אם יכריז, המאבד לא יבוא לקחת את אבידתו, וכגון שמצא כיפה או עט עם סימן [וכגון שכתוב עליהם שם], ואין לו אפשרות סבירה לאתר את הבעלים, וכן כל **חפץ זול** שסביר שלא אכפת לבעלים מכך שהוא אבד – באופנים אלו אינו חייב להגביה ולהכריז, **ופעמים רבות אף עדיף להשאיר את האבידה במקומה, מפני שכך יש יותר סיכויים שהבעלים ימצאה.**

אך אם הגביה ועדיין לא התרחק, נראה שאם השארת החפץ במקומו תגביר את סיכויי החזרת החפץ לבעליו [והבעלים היה מעדיף שישאיר את החפץ שם (עי' ב"מ כז:)], יחזיר את החפץ למקומו. ובדר"כ המציאות היא כך, שעדיף להחזיר את החפץ.

"זקן ואינה לפי כבודו": אם המוצא הוא אדם מכובד ומתבייש לטפל באבידה [כגון ר"מ בישיבה שמצא אופני ילדים], ואף אם הוא אדם פשוט, אך החפץ שנמצא הוא זול, והמוצא עצמו היה מתבייש לקחתו אילו היה נאבד לו, וכן אם מצא בעל חיים שאין הדרך ליטלו [כגון חתול וכדומה] - המוצא פטור מההשבה, ולא יגע באבידה.

במקום ביטול תורה: אברך הרואה אבידה בדרכו לכולל, והתעסקות בהשבתה תגרום לו **הפסד**, וכגון שיורידו ממלגתו בכולל - הרי הוא פטור מלהשיב בכל אופן, אף אם ההפסד מועט והאבידה יקרה. ואף אם אינו מפסיד כסף, אלא **שיאחר**

דין האבידה תלוי בכמה דברים, ובכללם: האם יש בה סימן, שווי האבידה, האם נמצאה בדרך נפילה או בדרך הנחה, האם נמצאה במקום של שומרי תורה ומצוות או לא, ובדברים נוספים, וכפי שיתבאר להלן בהרחבה.

[דרך נפילה] - היינו שנראה שהחפץ נפל למאבד, ולא שהניחו שם בכוונה, וכגון שמצאו על הרצפה, על הכביש וכדומה. **[דרך הנחה]** - היינו שנראה שהבעלים הניח את החפץ במקום זה בכוונה, וכגון על ספסל וכדומה, ושכח לקחתו].

מצא חפץ ללא סימן בדרך נפילה

הדבר תלוי **האם בזמן המציאה, כבר נודע למאבד מכך שהחפץ אבד לו** [יאווש מדעת], או **שעדיין לא נודע לו מכך** [יאווש שלא מדעת], ויש בכך שלש דרגות:

[א] חפץ שסביר להניח שהבעלים כבר יודע שנאבד לו, כגון **חפץ יקר מאד או כבד מאד**, או חפץ **שרגילים להשתמש בו באופן תדיר**, ואנשים בדרך כלל בודקים לעיתים קרובות האם החפץ ברשותם או לא, וכגון תכשיטים יקרים, שעון, מטריה, מוצרי מאכל הראויים לאכילה מיד, סיגריה ומצית - יש להניח שבזמן המציאה, כבר נודע למאבד שהחפץ אבד לו, והוא חיפשו ולא מצאו, והתייאש ["יאווש מדעת"], ולפיכך **הרי אלו שלו**.

ואף שלפעמים לוקח זמן עד שהמאבד שם לב שהחפץ אבד לו, אעפ"כ תיקנו חכמים שכשנאבד לאדם חפץ ללא סימן, והוא חפץ מהסוג הנ"ל [שבדרך כלל אנשים בודקים לעיתים קרובות האם החפץ ברשותם או לא] - הרי הוא שייך למוצא.

[ב] חפץ שיתכן שעדיין לא נודע למאבד שהחפץ אבד לו, **כגון חפץ יקר קצת** ["יאווש שלא מדעת"] - דינו הוא ש"יהא מונח עד שיבוא אליהו" (דינו "יהא מונח", יתבאר בגיליון הבא בהרחבה. ובגיליון 196 התבאר שבמקרה זה, לדעת רבים, כלל אינו חייב להגביה את החפץ, אך אם הגביה, דינו "יהא מונח").

והיינו דווקא **בחפץ חדש** שלא שייך שהמאבד יכירו בטביעות עין, אך אם **החפץ משומש**, והמאבד יכול להכירו בטביעות עין - לדעת השו"ע (סי' רסב סע' כא) צריך להכריז, ולדעת הרמ"א ל"צ להכריז, אלא א"כ מצא במקום שרובם תלמידי חכמים, כגון בכולל או בישיבה וכדו' שאז צריך להכריז. אך **בזמננו לא מצויים כ"כ חפצים ששייך בהם טביעות עין**.

[ג] חפץ **זול מאד** שלא אכפת לבעלים כלל שאבד, כגון עטים, סיגריות, מצית, מוצץ ובקבוק תינוק - מותר למוצא לקחתו ולהשתמש בו או להשליכו לפח, ואף אינו צריך לשמור את פרטיו (טעם הדבר משום מחילה, שהבעלים מוחל למוצא, שיוכל לעשות בחפץ כרצונו).

או יחסיר לשיעור - פטור מלהשיב, כיון שהפסד השיעור גורם להפסד המשך הלימוד. וכן אם יש מבחנים מיד לאחר הלימוד, ואם לא יהיה בשיעור לא יצליח במבחן - פטור מלהשיב.

אך אם אינו מפסיד מהעיסוק בהשבת האבידה, אלא נגרם לו **ביטול תורה** בלבד [באופן שאינו מפסיד את המשך הלימוד] - אם לומד **לעצמו** חייב להשיב, אך אם **מלמד אחרים**, יש להקל שפטור מלהשיב.

דיני מציאת חפץ בדרך הנחה [ובספק הנחה]

הדבר תלוי האם מקום מציאת החפץ הוא מקום המשתמר או לא, ויש בזה ג' דרגות:

[א] **המוצא במקום המשתמר לגמרי**, כגון בארון חשמל, מתחת לשטיח, בין השיחים וכדו' - **לא יגע באבידה**, כיוון שסביר שהונח שם בכוונה, והבעלים יחזרו לקחתו. וגם אם לקח את החפץ, אם עדיין לא התרחק מהמקום, יחזירו לשם.

אך אם כבר התרחק מהמקום, הדבר תלוי אם יש בחפץ סימן: **אם יש בחפץ סימן** - יכריז [וגם אם אין סימן בגוף החפץ, בדר"כ עצם מקום מציאת האבידה נחשב לסימן (שהרי זה דרך הנחה). ואם אין בו סימן] וכגון שמצא במקום שאינו נחשב סימן (כמבאר בחו"מ ס' רסב) - הדבר תלוי בסוג החפץ:

אם הוא **חפץ שסביר להניח שהבעלים יודע שאבד לו** [כגון חפץ יקר מאד או כבד מאד, וכדוגמאות הנוספות המובאות לעיל בדיני מציאת חפץ ללא סימן בדרך נפילה] - הרי אלו שלו. ואם זהו **חפץ שיתכן שהבעלים עדיין לא יודע שאבד לו** - יהא מונח עד שיבוא אליהו (פרטי דינו יתבאר בגיליון הבא. כמו כן דין המוצא כסף על כסף/ספסל, יתבאר בגיליון הבא).

[ב] **המוצא במקום המשתמר קצת**, כגון מאחורי גדרות הבתים, בגינה שבתוך השכונה, בבית כנסת/ישיבה, בחדרי מדרגות או בשבילים שבין הבניינים וכדומה - הדבר תלוי האם יש בחפץ סימן או לא:

אם אין בו סימן - לא יגע. ואם לקחו, לדעת השו"ע הרי אלו שלו [ול"ע מה הדין אם עדיין לא התרחק] ולדעת הרמ"א יהא מונח עד שיבוא אליהו (פרטי הדין יתבאר בגיליון הבא). **אם יש בו סימן** - לדעת השו"ע לא יגע בו, ואם נטל, יכריז, ולדעת הרמ"א יטלנו ויכריז עליו.

[ג] **המוצא במקום מופקר לגמרי** וחשוף לרבים, כגון באמצע הרחוב, בתחנת אוטובוס, במרכזי קניות או בגינות ציבוריות גדולות וכדו' - **אם יש בחפץ סימן** חייב להכריז [אלא אם כן הרוב גויים או אינם שומרי תורה ומצוות, שאז אינו חייב להכריז, וכפי שיתבאר להלן]. **ואם אין בו סימן**, הדבר תלוי בסוג החפץ:

אם הוא **חפץ שסביר להניח שהבעלים יודע שאבד לו** (לדוגמאות, ראה לעיל) - הרי אלו שלו [ואף אם ניכר שבעליו הניחו שם בכוונה כדי לחזור ולקחתו, אעפ"כ הרי אלו שלו, כיוון שמשערים ששכח לחזור, וכבר התייאש]. אך **אם זהו חפץ שיתכן שהבעלים עדיין לא יודע שאבד לו** - יהא מונח עד שיבוא אליהו (ופרטי דינו יתבאר בגיליון הבא).

בסביבת פחי אשפה: בזמננו, חפץ הנמצא בסביבת פחי האשפה, באופן שמסתבר שהבעלים התכוון להפקירו - הרי הוא הפקר וניתן לקחתו.

מוצרים זולים: כבר נתבאר לעיל שבזמננו **אין חובה לקחת מוצרים זולים**, ואם לקחם, יכול להשתמש בחפץ כרגיל או להשליכו לאשפה, ואינו חייב לשומרו או לשמור את פרטיו.

אבידה של גוי, וכן אבידה במקום שרוב העוברים הם גויים או יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות

אסור להחזיר אבידה לגוי [וכגון ששם הגוי מופיע על האבידה, או שראה את החפץ נופל מכיסו], והמוצא יכול לעשות בה כרצונו.

אך אם עלול להיגרם מכך **חילול השם**, כגון שאפשר לברר [ע"י מצלמות אבטחה וכד'] מי מצא את האבידה, או באופן שיחשדו שהיהודי לקח את החפץ, ויתפרסם שיהודי לא השיב את האבידה - **חייב להחזיר**.

אף באופן שלא ייגרם חילול השם, אם ע"י שיחזיר את האבידה ייגרם **קידוש שם שמים**, כגון שיתפרסם שיהודי שומר תו"מ החזיר את האבידה מחמת דיני התורה, **וזו מטרתו העיקרית** - **מותר למוצא להחזיר, והרי זה משובח**.

כמו כן **המוצא אבידה במקום שרוב העוברים בו הם גויים/אינם שומרי תו"מ** [אף אם רוב התושבים הקבועים הם שומרי מצוות] - **יכול לקחתה לעצמו, אפילו אם יש בה סימן**, אא"כ אבידה זו היא חפץ השימושי רק ליהודים, כגון ספרי קודש, טלית וכדומה.

ישנו **מקרה מיוחד שבו כן צריך להכריז**, והוא בהתקיים התנאים הבאים:

[א] כשניכר שהחפץ נפל מיהודי שומר תורה ומצוות [אפילו אם הוא חפץ שגם גויים משתמשים בו]. [ב] שאינו מהחפצים שאדם עשוי למשמש בהם כל שעה [כלומר, יש להניח שהמאבד עדיין לא יודע שחפץ זה אבד לו]. [ג] שיש בחפץ סימן - **באופן זה יש להכריז**, וכדין אבידה עם סימן בייאוש שלא מדעת.

בגיליון הבא יובאו בס"ד דיני מציאת כסף/רב-קו/צ'ק, וכן אופן הכרזת והשבת האבידה, וכן דיני "יהא מונח עד שיבוא אליהו" הלכה למעשה, וכן דין מציאה במכונת פחיות ועוד.

מספר הטלפון בבית ההוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון
למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל, הרב
שלמה בלאק והרב נתנאל מן הי"ו
להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

חדש!

ניתן להאזין לכל השלוחות ההלכתיות
הקיימות בקו בית ההוראה - בהלכות
שבת, כשרות, תפילה, יחוד ועוד

להאזנה, הקישו 18 בקו בית ההוראה